

Na ovinku.

Spisal dr. Ivo Šorli.

enkrat, nepričakovano je zašumelo, da je naglo obrnil glavo in pogledal skozi okno. Potem pa je podprl z levico svoje čelo in se zazrl ven. V mehki črti se je vzpenjal nizek holm od srede okenske odprtine do vrha, pod to črto dvoje drevesnih skupin sredi sočne zelene trave, nad njo pa precejšnji kos neba.

Stanoval je tu že pet let. Prej dve še kot samec, in ko se je poročil, je pregovoril svojo prejšnjo gospodinjo, da se je ona umaknila in mu prepustila celo stanovanje. Ni že več mogel zapustiti te prijazne hiše ob znožju edinega griča daleč naokrog, ki mu je prej nekoliko nadomeščal njegove gore sredi teh neznosno enakomernih ravnin. Posebno pa iz te svoje ljube, svetle sobice ni maral in od te krasne slike v okviru svojega okna. Vedel je dobro, da bi storil Almi veliko veselje, ako bi prepustil njej ta tihi kotiček, a naredil se je gluhega in slepega, ko je nekoč nekaj takega namignila; in odtlej je imel mir.

Zunaj je vršelo močnejše in močnejše. Čutil je, kako se nekaj taja v njem, in z brezkončno razkošnostjo v srcu je gledal ven. Mesec dni krute vročine, zadnja dva dneva pa tista topa hudobna soparica; odvadil se je bil že zreti skozi okno. Človek res že ni vedel več, ali je narava popolnoma umrla ali pa samo padla v brezčuten sen, zdaj pa je hipoma spet zasopla, globoko in veselo, in nje dihanje je bilo kakor dihanje človeka, katerega je nekdo dolgo tiščal za vrat in ki hoče zdaj naglo napolniti prazna pljuča, ko so mu prsi zopet proste.

Prvi grom. Daleč in jedva slišen, samo še neko zamolklo bobnenje. Kakor je bil ves ta svet okrog njega brez mej in brez ostrih potez, tako je bilo tudi to grmenje izgubljeno črez vse severno nebo, široko in razblinjeno, in spominjal se je z nejasnim hrepenenjem onih krepkih, jedrih, ostrih udarov nad divje kipečimi gorami daleč tam gori.

Smreke tik pod slemenom so postajale bolj in bolj nemirne, veliki kostanji pod njegovim oknom pa so stali še vedno skoro nepremično in šumelo je v njih še daleč in globoko.

Vstal je bil in stopil k oknu. Par težkih kapelj mu je udarilo z vso silo v obraz in kostanji so završeli močnejše. Ozrl se je počasi

po sobi in oko mu je obstalo v zrcalu na nasprotni strani. Opazoval je pozorno svojo krepko postavo, potem pa jezno stresel glavo.

Nikdar ni mogel trpeti šibkotnežev in za vse, ki so padli v borbi z usodo, je imel že kot mladenič samo zaničljiv zasmeh. Želel si je celo velikih konfliktov v svojem življenju, da bi mogel ljudem pokazati, kaj se to pravi: moč, volja, možatost. In dasi mu je pozneje često vstajala misel, da more biti popolnoma odločen samo popolnoma brezsrčen človek, ni mogel vendar nikdar verjeti, da bi mogel kdaj on sam zaiti v življenje, kakršno zdaj živi.

Gromi so se valili bliže in bilo je, kakor da dobivajo počasi neke trdne oblike; na nebu je bilo mogoče razločevati tuintam mesto, ki je bilo bolj črno nego tisti edini črni oblak, ki je segal od severa do juga, od vzhoda do zahoda. A še vedno so bili vsi oblaki en sam oblak in vsi gromi eno samo nepretrgano, enakomerno bobnenje.

A naenkrat je zagorelo sredi črne zavese, skoro navpično nad slemenom holma in na istem mestu je hip pozneje počilo kratko in silno in vse drevje je obstalo kakor okamenelo. Potem pa je spet privršelo od nekod, da so kostanji sklonili svoje mogočne glave globoko doli proti zemlji in smreke so se zvijale gori na vrhu, kakor bi bile strahu zblaznele, kakor bi hotele oprostiti svoje noge iz zemlje in zbežati; a ta zemlja jih je stiskala nase in se borila z njimi, da so ji prsi hrople . . .

Lehka rdečica mu je bila prevlekla zdrava, zagorela lica in nezrekljivo mu je bilo v duši . . . Zdaj da bi prišla, tako kakor je sanjal nekdam ob takih urah. Vsa trepetajoča in boječa da bi prišla in se ga z vsem svojim telesom ovila; in te rahlo drhteče roke bi jo stiskale k sebi . . .

Enkrat je bila res prišla, prvi mesec njunega zakona. Poklical jo je bil k sebi k oknu in jo divje objel in ona se mu je gorko privila.

Gorko — več ni znala, ni mogla. Gorki so bili njeni objemi, gorki njeni poljubi, gorka nekdam njena pisma s tisto elegantno gorko pisavo, gorka je bila njena ljubezen, gorka vsa njena duša. Vse gorko in nič več. Gorka kakor to poletno solnce, ki tako počasi, počasi pije iz zemlje ves sok, vso moč, ki počasi, počasi umira pod njim zadnje zelenje in zadnji cvet in ki pušča za sabo prav isto, kar slana in led . . .

In sklonil se je nad svojo dušo in gledal dolgo vanjo. Široka planjava, kakor ta-le okrog njega, vse zelenje uvelo, vse cvetje mrtvo, vsi slavci daleč gori zadaj po senčnatih logih in visoko na nebu to prijazno, dobrotno, svetlo, proketo solnce. Tuintam pogleda kak

oblak izza puščave, dvigne se plašno za ped po nebu navzgor in spet izgine.

Spomnil se je sinočnjega večera. Odhajali so iz gostilne, cela družba. Njegov prijatelj dr. Jereb in njegova žena sta se bila prej nekaj sprla. Namreč on vsaj je bil zapazil, kako se je bil mladi dami vsled neke moževe opazke obrazek stemnil in se spet zjasnil, ko je doktor to kmalu jako srečno popravil. In potem je ujel on njen pogled, kako je obrnila svoje zelene oči v moža, ko sta vstala s stolov . . . Jereb se je nasmehnil in jo odpeljal.

Prijel se je za čelo ob tem spominu. Ta pogled in kar je bilo za njim! . . .

Gost dež je vršel nizdolu, veselo in močno, da ga vedno besnejši veter ni mogel več zgeniti. Kostanji pa so iztegali svoje zelene roke široko in poželjivo navzgor . . .

Iz kuhinje je prišel Almin glas. Naročevala je gotovo dekli kaj radi večerje. Ta njen glas! Zaljubil se je bil pravzaprav najprej v ta glas in ta glas ga je omamljal prve čase, ko se mu je zdelo, kakor da poje globoko ubran, srebrn zvon iz brezkončnih, srečnih, čistih daljav mirno in toplo in dobrotno. In poslušal je dolgo in napeto in z naprej sklonjeno glavo; in potem se mu je zahotelo, da bi se oglasilo še kaj drugega ali pa kaj drugačnega. A bilo ni ničesar.

Najbrže niti opazila ni, da je zunaj nevihta, si je mislil. Navsezadnje — čemu tudi? Bilo je vroče in zbrali so se sopari na nebu. Popolnoma naravno je, da pada zdaj dež, in ker pada ta dež na listje in je nastal tudi veter, kostanji seveda šumijo.

Ne, tu ji dela krivico! Alma gotovo občuti poezijo in njena duša je globoka, neizmerno globoka — preveč jo je poznal, da bi dvomil o tem. Pred seboj je videl njene oči, velike, jasne, mirne in tako tihe kakor planinska jezera tam gori doma. Vanje gleda dan in so svetla, vanje gleda noč in so črna, okrog njih divja vihar in zvijajo se sence temnih borov v njih, a sama se nikdar ne zganejo. In vendar ve vsakdo, da niso mrtva.

Pred sabo je videl njen obraz, nje belo, jasno čelo, belo čisto polt, fina pravilna usta, zdrave, blesteče se, krepke zobe in preproste, bujne kostanjeve lase.

Jasno se je spominjal prvega vtiska, ki ga je naredil nanj ta njen obraz in njena nekoliko bolj nego srednje visoka, čvrsta, krasna postava. Označil bi bil vse z eno besedo: ideal. Tu je stala trdna, krepka, zdrava sreča pred njim. Trideset let je imel takrat in spoznal

je bil že dovolj sveta in tudi žensk, da je znal popolnoma ceniti tako deklo, kakršna je bila Alma. „Alma, vzvišena — kako zasluži to lepo ime!“ si je rekel često takrat.

„Kako zasluži to lepo ime!“ se je nasmehnil zdaj hudobno ter odstranil z okna blazinico, ki je bila že vsa premočena. „Vzvišena, nad vse vzvišena! Zdaj bi jo rad samo še videl, kaka bi bila, ako bi jaz — — — recimo, ako bi se jaz pobarabil. Prav gotovo bi ne rekla nobene besede, nobenemu človeku bi ne potožila; s svojim mirnim, vedno svečanim obrazom bi hodila okrog mene. In jaz bi postal besen in surov in bi jo razžalil, ona pa bi vprla svoje mogočne oči vame in bi šla dalje. In če bi jo potem objel? Ne, ona bi me ne sunila od sebe, niti sledu studa bi ne bilo opaziti na njenem obrazu, in če bi pritisnil svoje nečiste ustne na njene, bi ne zatrepetala. In jaz bi se sramoval, gabil samemu sebi, jaz bi —“

„Toda to so neumnosti“, je udaril z nogo ob tla. „Jaz sploh ne morem postati podel, nefin, ob njej vsaj ne in moram se pokoriti tej velikosti. In to je neznosno, to, da moram! Priklenjen sem nanjo in moram ž njo po tej beli, čisti, ravni cesti, ki jo hodi ona. A na desni in levi je hladen gaj in ozke, zapeljive stranstezice vabijo globoko noter v somrak. In jaz bi hotel s svojo ženo, svojo pravo zaročeno ženo včasi tja noter . . . In če bi me ona sama kdaj kar naenkrat pustila sredi ceste in hip pozneje bi zazvenel izza svežega, sočnega grmičevja poreden, nedolžnorazposajen smeh in jaz bi planil zanjo! . . .“

Ustavil se je pri tej sliki in jo užival počasi. Dež je padal mirno in kostanji so stali nepremično, da se zlije nanje hladeča kopol. Smreke tam gori pa so šumele brezkončno daleč nekam . . .

„Toda — Alma! Alma na stranpoti! Kako mučen prizor!“ se je nasmehnil prezirljivo. „Zardela bi oba v zadregi in gledala, kako prideva čim prej zopet na — pravo pot.“

Ampak vsi ljudje me blagrujejo in vsi pravijo, da je to naj-srečnejši zakon v celem našem gnezdu! Kak ugled, kako spoštovanje uživa! Kako se klanjajo moji ženi celo te velečastite dame, ki ne puste nikogar v miru, vse ji morajo priznati, da je ona naj-plemenitejša, najlepša, najizobraženejša, najpoštenejša, naj — — — da je z eno besedo poosebljeni superlativ.“

Neprijeten občutek se ga je polastil pri tej besedi. „Tepec!“ je siknil, kaj je treba tu ironije, ali morda ni res, da stoji visoko nad vsemi drugimi nego — — — nego ta-le petdeset metrov visoka krtina tu gori nad pravimi krtinami naše krasne okolice?“

Nekaj, kakor obup mu je stisnilo prsi. S studom je začutil, kako se je tudi ta druga, spočetka poštena primera spačila na koncu v nizkotno, strupeno, podlo karikaturu.

Sedel je izmučen na stol in gledal žalostno ven v te ravne, bledosvetle niti od neba do zemlje. Gromi so se bili umaknili v daljave, bliski so bili ugasnili in šumenje je postalo tako enakomerno.

„Alma!“ je vzdihnil mehko, „saj jaz ne morem nič za to, da mi je tako neznosno to življenje. In ti tudi ne moreš nič za to, da si prevelika zame.“

„Prevelika?“ Ta beseda mu zopet ni ugajala in pičila ga je neprijetno. Vstal je naglo in stopal premišljeno po sobi.

Zakaj pa naj bi bil človek tako skromen? Zavedal se je dobro, da je skozinskozi fin človek, da je dober in pošten, zrel. Kaj so njemu na primer vse te puhle zabave zunaj v svetu, kakršnih iščejo vsi drugi, kaj ga brigajo te šantanke in pevke, in ali ni njegovo srce popolnoma čisto? In čudovite poezije, čudovitih bajk, pestrih zakladov je polna njegova duša!

„Njena tudi!“ se je oglasilo nekaj v njegovih prsih. Prikimal je kakor v potrdilo. „Toda poezija njene duše,“ si je odgovarjal, „je tudi tako korektna, tako mirna, tako olimpsko pravilna, kakor vse drugo na njej.“

„In to ni zame!“ je stresnil nervozno, kakor da se hoče nečesa rešiti. „Jaz hočem krvi, jaz hočem ognja, jaz hočem strasti, jaz hočem sladke nekorektnosti, fine, lepe grešnosti. Take, take oči, polne hudičev!“ — — —

Spomnil se je zopet dr. Jerebove. A takoj je zmajal z glavo in se nasmehnil. Ne, prav ničesar ne čuti do nje. Bilo bi tudi zaman, saj ljubi svojega moža kakor nobena druga. On ve to, pa naj tudi sikajo jeziki, kar hočejo. Saj je njegov prijatelj dr. Jereb celo sam nekoč s porogljivim nasmehom opomnil, da ga baje njegova žena ne mara. In včasih mu je bilo, kakor da ta duhoviti mož prav dobro ve, kako je ž njim in Almo. „Ta mačka rada praskal“ mu je rekel nekoč, ko je bil pri njih, in pri tem je dr. Jereb dobrodušno potrkal svojo ženo po ramenu. „A to je še najboljše na njej.“

In kaj je pravzaprav na tej ženski? Srednje lepa, srednje inteligentna, srednje dobra — samo komparativ nasproti njegovemu superlativu. Toda ženska je, vseskozi ženska, navadna ženska, in to je njena moč, njen čar, to daje življenju ob njej vse polno izpremembe, da je znosno in celo prijetno. Taka je bila njegova prva ljubica Ivanka, ki jo je pustil, ker je bil takrat tako strašno pameten,

takrat s petindvajsetimi leti, ko je imel še manjše dekletke filozofirati, česar uboga stvarca ni znala.

Dež je ponehaval, oblaki so postajali bolj in bolj blede in tenki in solnce je moralo stopiti vsak trenotek še enkrat izza njih, da lepo pozdravi, predno gre.

Čutil je, da se mu je kri že izdatno umirila. In vendar mu je bilo hudo, da je ta divja krasota tako hitro izginila. Temno je gledal ven in še bolj je zgrbančil čelo, ko se je naenkrat odprlo tam zadaj nekje in je v hipu solnce izpremenilo ves vrt v zlatordečkast raj . . .

„Da, da, to je za Almo“, je prikimal, kakor da se je šele zdaj pravega spomnil, „taka poezija je zanjo“. Kako je gledala spomladi ven, ko je vse cvetlo, in kake so bile takrat njene oči! Njemu pa je postala vsa ona bela, tiha krasota že čez par dni dolgočasna. Samo nekaj ga je zgrabilo mogočno tudi spomladi. Vrt pod njegovim oknom je bil last jezuitov in proti večeru vsakega dne so se prihajali v gručah po trije šetat tod mimo. In oni kontrast — te črne postave, ti blede, nemi obrazi, nad njimi pa svetlo cvetje in pličje žgolenje — ga je čudovito omamljal, da je slednji večer nestrpnost pričakoval čudne procesije smrti sredi življenja.

Deževalo ni nič več in nad holmom je stala mavrica. Tako izmučen je bil, tako vse valovje njegove duše je bila razburkala in in raztepla nevihta, da mu je ležalo sedaj vse trudno, razbito, šibko v prsih. Bolelo je te pol ure vendar tako lepo globoko notri v njih, a zdaj zopet vse topo, vse pusto.

Ustavil se je sredi sobe in gledal dolgo v tla. In kaj sedaj? Hm, nič! Zopet trap-trap-trap po cesti naprej! Kaj naj pa drugega store? Če bi posegli veliki tragični konflikti v njegovo usodo, znal bi si pomagati, toda tu je vse tako banalno, da bi bilo vsako upiranje še bolj banalno. „Če ti naložijo malo, še čutiš ne, če ti naložijo preveč, te breme stre, toda meni so dali ravno toliko, da ni ne premalo ne preveč, zato je treba nesti.“

„Sicer pa — zakaj se sploh ustavljam in branim? Pravzaprav me preganja samo fiksna ideja, da se ne vdam: ker sem se zaklel, da se ne vdam.“ — —

Sedel je spet na stol, podprl glavo in gledal ven in gledal daleč . . .

Da, kako strastno je govoril tisti večer, ko se je poslavljaj po zadnjem izpitu na univerzi od tovarišev. Bilo jih je malo, a bili so dečki! In prisegli so si, da se bodo borili za svojo mladost, dokler

se bodo mogli. In ali si jo je kdo izmed njih ohranil? Ne, niti eden; vsi so postali pristni, prepričani filistri.

On je zadnji. In tudi on se hoče podati, še nocoj!

„Še je volje v meni, še je moči,“ se je vzravnal ponosno; „obrnimo sulico in borimo se za to, proti čemur smo stali! S temi svojimi žilavimi rokami, s katerimi sem si ustvaril eksistenco, s katerimi sem se preboril do svojega današnjega mesta v človeški družbi, hočem streti vse to, kar mi je na poti — do filistra. A najprej proč iz te sobe, ven izmed teh spominov! Bojim se, če bi začelo spet šumeti tam zunaj . . .“

Še enkrat se mu je noga ustavila, še enkrat je sklonil glavo in se zazrl v pod, potem se je obrnil naglo proti durim in šel v kuhinjo.

Alma je stala pri ognjišču in zajemala ravno z luknjastim korčkom cmoke iz lonca na porcelanast krožnik. Malo luči je še prihajalo od zunaj in odsev ognja se je veselo igral po njenem tihem, lahko razgretem obrazu.

„Ti, Almica, meni se zdi, da imaš že dolgo neko skrito željo,“ jo je nagovoril prijazno.

Pogledala ga je radovedno.

„Odstopim ti svojo sobo, če hočeš. Zdaj jeseni bo lepo tam zadaj.“

S korčkom v desnici mu je ovila svojo gorko, mehko levico okrog vratu in naslonila glavo na rame.

„Kako si ti vedno dober, Stanko!“

Strepetal je rahlo in po celem telesu se mu je razlila topla gorkota in pritisnil ji je dolg poljub na ustnice.

Odšel je v jedilnico in čakal večerje in Alme. V duši mu je bilo sladkootožno. Spomnil se je tistega pogleda na vrt tam zadaj, ko se je bilo v maju osulo zadnje cvetje in so se odela drevesa v sočnozelene, baržunaste halje. Takrat je pričelo tam zunaj tako resnobno šumeti in čutil je, da se bliža nekaj veličastnega: zorenje in jesen. Tam je on sedaj, ta-le vihra danes je bila osula zadnje cvetje z drevesa njegovega življenja. Prišel je do ovinka. Še en pogled v slovo nazaj, potem pa veselo in mirno za brdo! . . .

Dekla je bila postavila večerjo na mizo in duh po cmokih se je bil razlezel po sobi.

Ozrl se je na nje in se jim nasmehnil dobrohotno in prijazno.

„V tem znamenju zmagaš!“ je pokimal in v duši mu je bilo mirno.

===== Konec. =====